

ŘÍMSKÉ LÁZNĚ – TEZE PŘEDNÁŠKY V TERÉNU

Miroslav Frýdek

Agripovy lázně

Jsou nejstarší veřejné lázně v Římě. Původně byly soukromým majetkem Marka Agrippy, který je nechal postavit mezi lety 25 – 19 př. n. l. veřejnými lázněmi resp. přístupnými pro veřejnost se staly na základě jeho závěti.

Lázně se nacházejí mezi Pantheonem a Pompeiovým divadlem severně od largo Argentina (dnešní Via di Santa Chiara a Corso Vittorio Emanuele).

Lázeňský komplex zabíral rozlohu cca 120 krát 80 až 100 metrů. Místnosti jsou seskupeny nepravidelně kolem ústředního okrouhlého sálu, který má průměr 25 metrů. Východně od lázní se nacházelo umělé jezero *Stagnum Agrippae*, které s největší pravděpodobností sloužilo lázním jako bazén.

Z lázní se dochovala jen část zdi, jejíž podoba je až z doby Severovců. Lázně byly součástí tzv. divadelní čtvrti.

Neronovy lázně – *Thermae Neroniae* – *Thermae Alexandrinae*

Neronovy lázně vznikly v roce 62 ve střední části Martova pole mezi Domitianovým stadionem a Pantheonem.

Lázeňský komplex nechal v roce 227 přestavět Alexander Severus, čímž lázně změnil i svůj název na *Thermae Alexandrinae*.

Půdorys lázní je možné zrekonstruovat jen podle několika kreseb z období renesance. Tyto kresby napovídají tomu, že se jednalo o velký komplex s mnoha místnostmi, které se symetricky seskupovaly kolem centrální osy lázní. Tato nová koncepce ovlivnila následující stavby lázní.

V současné době můžeme pod Palazzo Madama nalézt jen několik zbytků stavby.

Caracallový lázně

Caracallový lázně se původně označovaly jako Antoninovy lázně. Jedná se o nejzachovalejší lázně z doby císařské. Císař Caracalla zadal jejich stavbu v roce 212. Aby byly lázně dostatečně zásobny vodou, nechal císař postavit odbočku z akvaduktu *Aqua Marcia (Aqua Antoniniana Iovia)*. Stavební práce trvaly pět let.

Lázeňský komplex se skládal z velkého ohrazeného areálu, který byl ve výšce absid asi 400 metrů široký, střední část zabíraly lázně, které byly lemovány prostornou zahradou.

Na severní straně se otevíral portikus, před kterým se rozkládala řada dvoupatrových místností. S velkou pravděpodobností se jednalo o obchody. Na protilehlé straně se nacházel poloviční stadion se stupni pro diváky. Stupně pro diváky zároveň sloužily jako nádrže na vodu, které mohly pojmout až 80 tisíc kubíků vody. Vpravo a vlevo od stadionu se nacházely dva sály, které patrně sloužily jako knihovna. Na východní a západní straně se nacházely dvě exedry s apsidou uprostřed. Před místy na sezení se nacházela kolonáda, ohraničená dvěma malými místnostmi. Jedna z nich měla osmiúhelný půdorys a kupolovitou střechu. Uprostřed lázeňského komplexu byly situovány místnosti seřazené podle střední osy. Do lázní vedly dva vchody, kterými její uživatelé přišli do převlékárny (*apodyterium*). Převlékárny byly tvořeny střední chodbou s dvěma postranními místnostmi s valenými klenbami a mozaikovou podlahou. Na převlékárny navazovalo hřiště (*palaestra*). Dvůr byl na třech stranách rozdělen žlutým sloupovým portikem s klenbou a barevnou mozaikou na podlaze. Ze dvora se vcházelo do vlastních lázní, které měly společné prostory pro muže i ženy (určité hodiny byly vyhrazeny jen pro ženy). *Caldarium* – horká koupel – byla tvořena zastřešeným sálem s kupolí, jejíž dva podpěrné pilíře se zachovaly dodnes. Velký počet oken v horké koupeli umožňovaly celodenní proudění slunečních paprsků, které místnost vyhřívaly. Z horké koupele se vcházelo do vlažné lázně (*tepidarium*), kde po stranách stály velké vany. Centrem celého lázeňského komplexu byla bazilika. Její střechu nesly tři křížové klenby, které spočívaly na mohutných pilířích. Východní stranu uzavíralo *natrium*(?), které se rozprostíralo v jedné ose s *caldariem*. V průčelí zadní strany byl umístěn nezastřešený koupací bazén.

V podzemní části komplexu také byla umístěna svatyně typu *mithraeum*. Pro stoupence kultu byly vyhrazeny dvě lavice po stranách. Do svatyně se vstupovalo vestibulem a ještě jednou místností, která byla možná stájí pro býka, který byl při iniciačních obřadech obětován.

Podzemní část je opatřena i velice širokými chodbami, ve kterých mohly v protisměru jezdit dva vozy se dřevem.

Dioklecianovy lázně

Dioklecianovy lázně jsou největší římské lázně (11 hektarů s kapacitou asi tři tisíce osob). Rozprostíraly se na území ohraničené Quirinalem, Viminalem a Esquilinem, tedy v nejhustěji obydlené části Města. Lázně nechali postavit Dioklecian s Maxminianem v letech 298 až 306 cihlovým zdivem (*opus latericium*).

Lázně měly přednáškové sály, kašny, pavilony, exedry. Lázně byly zásobeny z ramene *Aqua Marcia*, které ústilo do obrovské nádrže (dnes Piazza Cinquecento).

Lázně v průběhu stavebních prací v Římě ustupovaly novým stavbám, např. na prostoře centrální auly vznikl dnešní kostel Santa Maria degli Ageli. Jedna z absid ve vchodu je z původního zdiva. Další místnosti využívá Musum lázní (Museo delle Terme). Jedna kruhová aula je dnes kostelem sv. Bernarda a druhou je možné vidět mezi Via Viminale a Piazza Cinquecento.

Právní stránka lázní

Dig. 47.17. De furibus balneariis.

Dig. 47.17.1 Ulpianus 8 de off. procons. *Fures nocturni extra ordinem audiendi sunt et causa cognita puniendi, dummodo sciamus in poena eorum operis publici temporarii modum non egrediendum. idem et in balneariis furibus. sed si telo se fures defendunt vel effractores vel ceteri his similes nec quemquam percusserunt, metalli poena vel honestiores relegationis adficiendi erunt.*

Dig. 47.17.2 Marcianus 2 iudic. publ. *Sed si interdium furtum fecerunt, ad ius ordinarium remittendi sunt.*

Dig. 47.17.3 Paulus 1.S. de poen. milit. *Miles, qui in furto balneario adprehensus est, ignominia mitti debet.*